לא שליח ב"ד כמלוה ת"ש [1]אם חבל תחבל שלמת רעך בשליח בית דין הכתוב מדבר אתה אומר בשליח בית דין הכתוב מדבר או אינו אלא בבעל חוב כשהוא אומר [2]לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו הרי בע"ח אמור הא מה אני מקיים אם חבל תחבל שלמת רעך בשליח ב"ד הכתוב מדבר תנאי היא דתניא [א]שליח ב"ד שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד מבחוץ והלה מוציא לו משכון שנאמר [3]בחוץ תעמוד והאיש ותניא אידך בע"ח שבא למשכנו לא יכנס לביתו למשכנו אלא עומד בחוץ והלה נכנס ומוציא לו משכונו שנאמר בחוץ תעמוד ושליח ב"ד שבא למשכנו הרי זה נכנס לביתו וממשכנו [ב]ולא ימשכננו דברים שעושין בהן אוכל נפש [א] [ג]ונותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני לו [ד]אבל לא לאשתו ולא לבניו ולבנותיו כדרך שמסדרין לבע"ח כך מסדרין בערכין כלפי לייא עיקר סידור בערכין כתיב אלא אימא כדרך [ה]שמסדרין בערכין כך [ו]מסדרין בבע"ח אמר מר נותן מטה ומטה ומצע לעשיר מטה ומטה ומפץ לעני למאן אילימא לאשתו ולבניו ולבנותיו הא אמרת לו אבל לא לאשתו ולבניו ולבנותיו אלא אידי ואידי לדידיה תרתי למה לי חדא דאכיל עלה וחדא דזג עלה כדשמואל דאמר שמואל כל מילי ידענא אסותייהו לבר מהני תלת מאן דאכיל אהינא מרירא אליבא ריקנא ומאן דאסר מיתנא דכיתנא רטיבא אחרציה [ז]ומאן דאכיל נהמא ולא מסגי ארבעה [ח]גרמידי תני תנא קמיה דרב נחמן כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבע"ח א"ל השתא זבוני מזבנינן ליה סדורי מסדרינן ליה ומי מזבנינן ליה והתנן מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום תנא כרשב"ג תנא קמיה והכי קאמר ליה השתא לרשב"ג זבוני מזבנינן ליה סדורי מסדרינן ליה דתנן רשב"ג אומר אף לעצמו אינו מחזיר אלא עד שלשים יום מכאן ואילך מוכרן בב"ד וממאי דכי קאמר רשב"ג זבוני לגמרי קאמר דלמא הכי קאמר עד שלשים יום הדר ליה בעיניה מכאן ואילך מיהדר ליה למאי דחזי ליה ומזבנינן מאי דלא חזי ליה אי סלקא דעתך אית ליה לרשב"ג האי סברא ליכא מידי דלא חזי ליה דאמר אביי [ט]רשב"ג ורבי שמעון ורבי ישמעאל ורבי עקיבא כולהו סבירא להו כל ישראל בני מלכים הן רשב"ג [י]דתנן [כ]לא את הלוף ולא את החרדל רשב"ג מתיר בלוף מפני שהוא מאכל לעורבין רבי שמעון [ל]דתנן [מ]בני מלכים סכין שמן וורד על גבי מכותיהן בשבת שכן דרכן לסוך בחול ר' שמעון אומר כל ישראל בני מלכים הן רבי ישמעאל ורבי עקיבא דתניא [נ]הרי שהיו נושין בו אלף זוז ולבוש איצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותה ממנו ומלבישים אותו איצטלא הראויה לו ותנא משום רבי ישמעאל ותנא משום רבי עקיבא כל ישראל ראוין לאותה איצטלא ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דיהיב ליה מאי דחזי ליה ומזבנינן מאי דלא חזי ליה בשלמא כר וכסת חזי ליה דביני ביני אלא מחרישה למאי חזיא [ס]אמר רבא בר רבה [ע]מחרישה דכספא מתקיף לה רב חגא ולימא ליה לאו עלי קרמית אמר ליה אביי

איברא

מטה ומטה. כפ' שום היתומים (ערכין דף כג:) לא תני אלא מטה המולעת משום דמולעת לא שבקינן ליה אלא אחת כדאמר נמי הכא מטה ומטה ומצע וכפ' אע"פ (כתובות דף סד:) גבי משרה אשתו על ידי שליש בעני שבישראל דלא יהיב לה אלא מטה ומפץ משום דהתם קודם שנשאת לו לא היה לה אלא חדא מטה ל): **השתא** זבוני מזבנינן. הכסא והכר שיש לו בעין סדורי מסדרינן בתמיה פירוש ואנן נסדר לו להניח מן המעות כדי לקנות כסות לצורך שנים עשר חדש כמו שעושין בערכין: **נימא** ליה לא עלי דידי רמית. לאו אמתני' פריך אמאי מחזיר לו הכר דא"כ למה המתין עד כאן ועוד דמה צריך טעם על מצות המקום ועוד וכי לא ידע דכתיב (דברים כד) ולך תהיה צדקה אלא על כרחך ידע ואפילו הכי מקשה ליה וא"כ מה מתרץ לו אלא נראה דלרבי עקיבא ורבי ישמעאל פריך דאמרי כל ישראל בני מלכים הם וכולן ראוין לאותה איצטלא ואמאי כיון דאינו לובשה אלא לכבוד ולנוי בעלמא למה יש לנו לומר שכל זה הטיל הכתוב על המלוה כיון שלא פירש הכתוב בהדיא ולא היה שייך עליו יותר מעל אחר כיון דסגיא ליה בלאו הכי ומשני גם באיצטלא שייך לומר לך תהיה צדקה והטיל עליו הכתוב שלא למנוע ממנו הנוי והכבוד והתענוג שהורגל בו עד עתה:

הקדש

לא שליח ב"ד כמלוה. והכי קאמר בחוץ תעמוד אתה והאיש שהוא שליח ב"ד ואשר אתה נושה בו יוציא אליך: **הרי בעל חוב אמור.** שאינו רשאי: **הכתוב מדבר.** שהוא רשאי ליכנס לחובלו והכי קאמר קרא אם חבול תחבול על ידי שליח ב"ד עד בוא השמש תשיבנו לו: **שנאמר בחוץ תעמוד והאיש.** שהוא שליח בית דין גם הוא יעמוד בחוץ: **לא ימשכננו כלים שעושין בהן אוכל נפש.** דאיתרבו מכי נפש הוא חובל ח): **מטה ומטה.** לקמן הוא מפרש אחת לאכול ואחת לישן: **מצע.** של לבד שקורין פולטר"א במקום שאין כסתות: **לעשיר.** שהורגל במצעות: **ומפץ לעני.** לפי מה שהורגל דגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך ט) ודרשינן (ערכין דף כד.) החייהו מערכך נזכר הכא למשכנו כשאין ידו משגת והוא נידון בהשגת יד דכתיב (ויקרא כז) והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן משייר לו כדי חייו ונוטל השאר ויצא ידי הקדש ואפי' העשיר לאחר שאמדוהו ונטל מה שבידו ומינה נמי גמרינן לבעל חוב שמשיירין לו כדי חייו כדאמר לקמן (דף קיד.) דגמר מיכה מיכה: **לו.** הוא צריך ליתן מטה אבל לא לאשתו ולבניו דהחייהו כתיב ולא הוטל על המלוה להחיות את בני ביתו: **שמסדרין.** שמין להניח לו צרכי חייו לשון והעריך אותו י). לישנא אחרינא שמסדרין לשון סריד ושתיהן שמעתי: **אדרבה עיקר סידור בערכין כתיב.** כדפי' לעיל: **למאן.** המטה השנית: **מיתנא רטיבא דכיתנא אחרליה.** חבל לח של פשתן על מתניו: **אהינא.** תמרא: **אליבא ריקנא.** קודם אכילה: **ולא מסגי ארבעה גרמידי.** קודם שישן. הלכך יהבינן ליה מטה שניה ומושיבה ברחוק ארבע אמות ממקום אכילתו ועל כרחו ירגיל לעמוד וללכת במשכב ולא יישן על מטה שאכל: **זבוני מזבנינן ליה.** לאחר שלשים יום אף כלים הצריכין לו כדתנן י) משלשים ולהלן מוכרן: **תנא כרבן שמעון תני תנא קמיה.** דרב נחמן להך מתני' רשב"ג אומר כדרך שמסדרין וכו': **זבוני לגמרי.** שלא ישאיר לו לפי צרכו בצמצום: **בעיניה.** כמות שהיא חשובה. אם חבל כסות של מעיל יחזיר לו הוא בעצמה: **מהדר ליה מאי דחזי ליה.** ימכור לו של שיראין ויתן לו אחת של צמר ואחת של קנבוס: **אי אית ליה לרבן גמליאל האי סברא.** לסדר לבעל חוב: **ליכא מידי דלא חזי ליה.** מאחר שהורגל בו דהא שמענא ליה דאמר כל ישראל בני מלכים הם דאמר אביי וכו': **לא את הלוף ולא את החרדל.** מטלטלין בשבת שאינם ראוים היום לא זה לבשל ולא זה לטחון. לוף מין קטנית ואינן ראוין למאכל כשהוא חי ואפילו לעופות: **לעורבים.** וישראל בני מלכים ויש להם לגדל עורבים לנוי ולשחוק: **שכן דרכן לסוך בחול.** בלא שום מכה הלכך כי איכא מכה נמי לא מוכחא מילתא דלרפואה עביד כ)(דכי גזרו) רבנן משום שחיקת סממנין: **מפשיטין אותה ממנו.** לפרוע לבעל חוב את חובו: **בשלמא כר וכסת.** דתנן במתניתין איכא למימר מוכרן דקאמר רשב"ג לביני ביני קאמר לקנות גרועה הימנו וביני ביני יטול בחובו: **אלא מחרישה.** דקתני במתניתין ועלה קאמר רשב"ג מוכרן מאי ביני ביני איכא: **ונימא ליה.** מלוה: **לאו עלי דידי רמית.** לפרנסך:

איברא

עין משפט נר מצוה

קלג א מיי' פ"ג מהל' מלוה הל' ד סמג לאוין קפ"א טוש"ע ח"מ סי' צז סעיף ו:
קלד ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם וסעי' ח:
קלה ג מיי' שם הל' ו ועיין בהשגות ובמ"מ טוש"ע שם סעי' ח וסעי' כג:
קלו ד מיי' פ"א שם הל' ז טוש"ע שם סעי' כג:
קלז ה מיי' פ"ג מהל' ערכין הל' יד סמג עשין קלא:
קלח ו מיי' פ"א מהל' מלוה הל' ז סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' צז סעי' כג:
קלט ז מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טו [והל' יח] סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שח סעי' כט:
קמ ח מיי' שם פכ"א הלכה כב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכז סעי' א:
קמא ט מיי' פ"א מהל' מלוה הלכה ז סמג לאוין קפא טוש"ע ח"מ סי' צז סעי' כג:

תורה אור השלם

1 אִם חָבֹל תַּחְבֹּל שַׂלְמַת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ: שמות כב כה

2 כִּי תַשֶּׁה בְרֵעֲךָ מַשַּׁאת מְאוּמָה לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ: דברים כד י

3 בַּחוּץ תַּעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה נֹשֶׁה בוֹ יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הָעֲבוֹט הַחוּצָה: דברים כד יא

מסורת הש"ס

א) [עי' שבת מח.], ב) פי' אמות וכן פי' רש"י לעיל סב. ד"ה בני גרמידא, ג) [שבת קכח.], ד) שבת קמ:, ה) שבת קיא., ו) כתובות סה., ז) [פי' כמין מפרק הוא ומתקן בה בשרו כתרגום ערוך ערך מחרש ועי' עמוד א' בתוס' ד"ה ואת המחרישה], ח) [דברים כד], ט) [ויקרא כז], י) [לעיל ע"א], כ) [דליגזרו כל"ל], ל) [עי' תוס' כתובות סה. ד"ה ונותן מיטה כאופן אחר].

* * *

הגהות הגר"א

[א] גמ' ונותן מטה כו'. נ"ב דעת הרמב"ם שאינו נותן אלא אלו בלבד אבל לא שאר [כלים] שמסדרין בשעת גביה והרמב"ן ורשב"א כתבו דכל הסדור [דערכין] מסדרין לו ג"כ כאן ח"ם לדרך כו' ודעת הרא"ש דאין נותן לו כלום ומ"ש ונותן כו' קאי אשעת גביה וה"ה כל הסידור ח"ש (במתני') ומחזיר כו' ודעת הרמב"ן שמניחין לו כל הסידור כנ"ל רק מה שא"צ לו תמיד כגון כר ומחרישה אינו מניח לו כי אם בעת שצריך וז"ש במתני' ומחזיר כו' ולהרמב"ם י"ל דכר לאו בכלל מצע וכן משמע בדבריו (ועמ"ש רבינו בח"מ סי' צז ס"ק נה):

* * *

לעזי רש"י

פולטר"א [פילטר"א]. לֶבֶד.

* * *

מוסף רש"י

לא את הלוף. מין קטנית שאינו נאכל חי אפילו לבהמה (שבת קכו:). שהוא מאכל לעורבין. כגון עשירים שמגדלין עורבין לגדולה (שם). סכין שמן ורד על גבי מכותיהן בשבת. ולא גזר משום שחיקת סממנין (שם).